

Státní vyznamenání 2023 – a Živa

Nejvyšší státní vyznamenání Řád bílého lva I. třídy z řad akademických, resp. vědeckých pracovníků obdržel zatím jen geobotanik prof. Vladimír Krajina (1905 až 1993) z rukou prezidenta Václava Havla v r. 1990, tedy ještě ve federálním Československu. V budově katedry botaniky Přírodovědecké fakulty UK v Benátské ulici v Praze, kde kdysi působil a kde se po ocenění setkal s botanickou veřejností, je po něm pojmenována Krajinaova posluchárna a na rohu budovy s orientací do Botanické zahrady Na Slupi byla umístěna pamětní deska s reliéfem V. Krajiny (2002). Proslul svou odbojovou činností za protektorátu, kdy odeslal množství zpravodajských depeší Benešově exilové vládě do Londýna (sir Winston Churchill o něm údajně řekl, že pomohl zkrátit válku nejméně o rok). Před komunistickým režimem musel uprchnout a přes 40 let strávil v exilu (více v Živě 2012, 4).

Při příležitosti státního svátku 28. října, v prvním roce prezidentského období Petra Pavla, byla Hradem oceněna řada osobností k akademické obci příslušejících nebo nám včetně Živy blízkých. A protože s většinou z těchto lidí jsem se při různých příležitostech setkával, velmi rád jim touto formou tlumočím blahopřání i za náš časopis, do něhož buď přispěli textem, nebo se v něm tak či onak objevili, třeba prostřednictvím recenzí jejich děl nebo počinů.

● **Prof. Josef Fanta**, lesnický a krajinný ekolog, medaile Za zásluhy 1. stupně – ocenění mu prezident republiky udělil za zásluhy o stát v oblasti vědy. Josef patří dodnes k nejpilnějším přispěvatelům do Živy, jak formou seriálů: např. Lesy a lesnictví ve střední Evropě (2007), Krajina (2011), Povodně a sucho – krajina jako základ řešení (2015), tak článků (asi desítky textů). Známe se od začátku 80. let, kdy se formovala Mezinárodní asociace pro ekologii krajiny (IALE), v jejich intencích zakládal pracovní skupinu Kulturní aspekty krajiny. Po sympoziu v Roskilde (1984) jsem u něho v holandském exilu strávil několik dní a seznámil se s jeho dokonalou znalostí krajiny přímořské oblasti, poldrů a moderního lesnictví, jemuž učil nejen na univerzitách v Amsterdamu a ve Wageningenu. Jedna z jeho prvních cest po politické změně vedla do Krkonoš, odkud ho v r. 1974 komunisti vyhnali a kde v 70. a 80. letech 20. století v důsledku imisí uhynulo na 8 tisíc ha lesa. Po r. 1989 se zapojil do projektů obnovy lesů a krajiny v ČR, pomáhal zprostředkovat podporu z evropských zdrojů (např. PHARE), také inicioval řadu kontaktů mezi MŽP ČR a odpovídajícími holandskými a evropskými institucemi.

● **Prof. Helena Tlaskalová-Hogenová**, imunoložka, medaile Za zásluhy 1. stupně – za zásluhy o stát v oblasti vědy. Zabývá se slizniční a vývojovou imunologií. Přispěla k objasnění imunopatologických procesů v gastrointestinálním traktu a významu mikrobiomu ve farmakoterapii. Je členkou Učené společnosti ČR, pracovala v Mikro-

biologickém ústavu AV ČR a dodnes přednáší na fakultách UK. I když v Živě nepublikovala, její obor v časopise nachází prostor.

● **Prof. Hana Librová**, socioložka, bioložka a environmentalistka, Řád Tomáše Garrigua Masaryka 2. třídy za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva. Založila obor humanitní environmentalistika a stála při vzniku fakulty sociálních studií MÚ v Brně (1998). Svými koncepty zveřejněnými řadou knih se citlivě protíná se současnými globálními hrozbami. Měla blízko k rostlinné ekologii a spolupracovala se skupinou prof. Mileny Rychnovské z brněnského pracoviště Botanického ústavu ČSAV. S biology si rozuměla (a také napsala empatickou a laskavou předmluvu k jedné z mých knížek).

● **Doktor Jiří Grygar**, astronom a astrofyzik, popularizátor vědy v oblasti astronomie, astrofyziky a vztahu vědy a víry, medaile Za zásluhy 1. stupně – za zásluhy o stát v oblasti vědy. Do povědomí generací vešel televizním seriálem Okna Vesmíru dokořán v 80. letech 20. století, popularizaci vědy považuje za svou povinnost, slýcháme ho v rozhlasovém pořadu Meteor... Pro Živu napsal: Život ve vesmíru (1997), Česká věda po 20 letech na kruhovém objezdu (2010), Purkyňův jev a astronomie (2011). V rámci interakcí PŘF UK a AV ČR jsme se potkali po r. 2000 a nemohu nevzpomenout chválu jeho cyklistických akcí při putování mezi hvězdárnami ze strany sousedů poblíž naší východočeské chaty, kteří tyto naučné výlety sdílejí.

● **Prof. Bedřich Moldan**, geochemik, ekolog, významný představitel české environmentální školy, publicista a politik, bývalý ministr a senátor, medaile Za zásluhy 1. stupně – za zásluhy o stát v oblasti výchovy a školství. V r. 1978 spoluzakládal Ekologickou sekci Biologické společnosti při ČSAV, jakousi českou verzi Římského klubu, po r. 1989 se stal dlouholetým ředitelem Centra pro otázky životního prostředí UK. Aktér globálních meetingů posunujících normativní mezistátní dohody ve směru k ochraně životního prostředí, např. v Riu de Janeiru (2012). Rád vzpomínám na vznik rozhovoru z kraje po Listopadu 1989 (vyšlo v mé knížce Klíčová slova – 1989, Ořtis 2007). Setkání přes geochemii a znečištění ovzduší jakož i ve výukové činnosti na Ústavu pro životní prostředí PŘF UK či při společném členství v nejruznějších komisích bylo nespočet. Živa zveřejnila recenze na jeho knihy.

● **Prof. Jan Sokol**, filozof, vysokoškolský pedagog, publicista a politik. Řád Tomáše Garrigua Masaryka 1. třídy in memoriam – za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva. Jakkoli nebyl biologem (vystudoval matematiku na MFF UK), jeho vztah ke kolegům z okruhu těchto věd i k přírodě byl vřelý. Měl pestrou zahradu, z níž občas elektronicky poslal fotografii rostlinného druhu či skupení, třeba s dotazem na určení. Přírodní motivy míval na svých novoročenkách. Po založení Fakulty

humanitních studií UK (2000), kdy na ní byl děkanem, mu PŘF UK poskytla potřebný oborový podíl k akreditaci studijního programu Kulturní antropologie (Antropologická studia). Spojnic bylo víc, např. z historických důvodů obě fakulty garantovaly chod Hrdličkova muzea člověka na PŘF UK ve Viničné ulici. V době, kdy jsme se s Janem překrývali v rolích děkanů svých fakult, se mi podařilo ho přesvědčit, aby se muzeem jako biologické pracoviště vrátilo pod správu PŘF UK (dodnes existuje stůl a židle v restauraci U dobré myšlenky poblíž Albertova, kde jsme ve dvou k tomuto ujednání dospěli). Když nově zvolené vedení PŘF UK oživilo a rekoncipovalo projekt „kampusu Albertov“ (2004) s výstavbou dvou vědeckých a výukových center, v prvních fázích získávání celouniverzitní podpory pro tuto investici v něm kromě tří albertovských fakult (PŘF, MFF a 1. LF) figurovala i Sokolova FHS. Pro Živu napsal po úmrtí prezidenta V. Havla článek Václav Havel a příroda (Živa 2012, 2).

Rád bych gratuloval i dalším laureátům prezidentských ocenění, přestože jsou veřejnosti známi hlavně jako mimořádně úspěšní v jiných profesních orientacích, nicméně přírodovědných zástojů se dotkli tam, kde by to nemělo být zamčeno.

● **Doc. Olga Sommerová**, filmová dokumentaristka, vysokoškolská pedagožka a politička, medaile Za zásluhy 1. stupně – za zásluhy o stát v oblasti kultury. Místopředsedkyně Liberálně ekologické strany (LES) a členka poroty nejstaršího mezinárodního filmového festivalu s tematikou životního prostředí v Evropě Ekofilm především v období jeho konání v Českém Krumlově (do r. 2010). Zásluhou dramaturgyně festivalu Jitky Radové byla vždy součástí programu „vločka“ promítání a besed s aktéry filmů, v nichž často účinkovali (ne)herci Divadla Jára Cimrmana. Odtud vede stopa k dalšímu laureátovi.

● **Miloš Čepelka**, básník, prozaik, textař, herec, scénárista, moderátor a cimrmanolog, medaile Za zásluhy 1. stupně – za zásluhy o stát v oblasti kultury a umění. I on svým osobitým stylem a hlasem skvěle interpretuje přírodovědecké poznatky, např. ze života mravenců, v rozhlasovém Meteoru.

● Při dopisování tohoto textu přišla zarmocující zpráva: zemřel Karel Schwarzenberg, čerstvý vyznamenaný Řádem bílého lva občanské skupiny 1. třídy, který mu prezident P. Pavel propůjčil za zvláště vynikající zásluhy o stát v oblasti politiky. Biologem nebyl, ale byl osvíceným správcem lesů na svých panstvích a jako politik proslul podporou konceptu udržitelnosti, takové správy věcí ve společnosti, aby životní styl a podnikání nebyly v rozporu se schopností přírody udržet život. V r. 2005 např. hlasoval pro tehdy nedobře přijímaný zákon o obnovitelných zdrojích. Naši studenti K. Schwarzenberga početně volili v druhém kole prezidentského klání (2013).

Je potěšitelné, že v době zjištěné nepochopitelnými excesy s jakoby opakovaním dějinných chyb a při absenci lidských vzorů pro generace pokračovatelů civilizace se v novém prezidentském období zdá, že oceňovány by nyní mohly být soustavněji postavy silné a osobité, leč nikoli bizarní. I když to teď není předmětem, mohlo by se gratulovat i tomu, kdo ocenění uděluje.